

EESTI PANGASEKTORI HETKESEIS

Päevakajalist, 31. oktoober 2008

Eesti finantsvahenduse toimimiskindluse ja pangasüsteemi tugevuse määrab nelja suure Skandinaavia pangagrupi tegevus. Need neli moodustavad ligikaudu 95% kogu siinsest hoiuse- ja laenuhurst. Suurtest pangagrupidest kaks tegutsevad Eestis tütarettevõtetena ning teised kaks filiaalidena. Kuivõrd põhiline osa pankade riskijuhtimisest toimub keskselt emapanga tasemel, jõuavad rahvusvahelise likviidsuskeskkonna muutused siinsete pankadeni emapankade vahendusel. Seega on Eesti pangasektor täielikult lõimunud Skandinaavia ja Euroopa turgudega,

Pärast Euroopa Liiduga ühinemist 2004. aastal on Eesti pangasektor jõudsalt arenenud. Seda ilmestab varasematel aastatel aset leidnud hoogne finantssüvenemine, eelkõige majapidamistele ja ettevõtetele antavate laenude mahu kiire kasv. Pankade riskijuhtimine on aastate jooksul märkimisväärselt täiustunud. See aitab pangasüsteemil tervikuna paremini toime tulla Eesti majanduse kohandumisest ja üleilmsest finantskriisist põhjustatud muutustega turusituatsioonis.

Eestis tegutsevad pangad on hästi kapitaliseeritud ja kasumlikud ning nende likviidsus on hea. Pangasüsteemi usaldusväärsust toetab pankade ettevaatlik laenupoliitika. Pankade tulubaasi kujundavad suure osas konservatiivsetel tingimustel ja piisava tagatise vastu ettevõtetele ja majapidamistele antud laenud. Pangasektori tugevuse märgiks on hinnang, et suuremad pangad suudavad prognoositavad laenukajumid katta jooksvast kasumist ja varasematel perioodidel kogutud kapitalipuhvrilt.

Laenuaktiivsuse kohandumine pärast kiire kasvu perioodi

Pärast kiire finantssüvenemise perioodi on laenumahu aastakasv alates 2007. aasta keskepaigast järjekindlalt alanenud. 2008. aasta lõpuks peaks see eeldatavasti langema 10%le. Hoolimata aastakasvu ulatuslikust vähenemisest varasemalt 50% tasemelt on kuised kasvumäärad viimase kuue kuu jooksul püsinud 0,5–1,1% vahemikus. Seega on Eesti pangasüsteem suutnud finantsturgude kriisi suures osas vältida ning jätkanud laenude väljastamist majapidamistele ja ettevõtetele ulatuses, mis vastab majanduskasvu kohandumisele jätkusuutlikumale arengutasemele.

Viimaste aastate kiirele majanduskasvule järgnenud kohandumise taustal on laenumahu kasv aeglustunud põhiliselt vähenenud nõudluse tõttu. Suuremaid pakkumispoolseid piiranguid pole kuni selle sügiseni ilmnenud. Laenu raha nõudlust on kõige enam vähendanud korrigeerimine kinnisvarasektoris. Septembri keskel kulmineerunud üleilmse finantskriisiga kasvas aga emapankade rahastamisrisk, mis suurendas välisvahendite kaasamisega seotud riske ka Eestis tegutsevate pankade jaoks. Kuna laenu nõudlus on samas vähenenud, ei kujuta need riskid edasisele majandusarengule väga suurt ohtu.

Eesti Panga sügisprognoosi põhjal jääb laenumahu kasv veel mõnda aega tagasihoidlikuks. 2009. aastaks oodatakse kasvu aeglustumist 4% ning 2010. aastaks 6% tasemele. Selle tulemusel

väheneb nii majapidamiste kui ka ettevõtete laenukoormus SKP suhtes. Eelkõige vaibub laenuaktiivsus ehitussektoris ja kinnisvaraarenduses. Tööstussektoris on aga oodata keskmisest kiiremat laenumahu kasvu, kuivõrd seal peaks uus majanduskasvu tsükkel algama varem. Pikemas perspektiivis jätkub Eesti laenukoormuse ühtlustumine Euroopa Liidu ja Põhjamaade arenenud riikide omaga.¹

Rahastamisriskide hindamine grupi tasandil

Eestis tegutsevad Skandinaavia pangagrupid juhivad likviidsust tsentraliseeritult. See tähendab, et otsuseid rahvusvahelistelt finantsturgudelt vahendite kaasamiseks ja pangagrupi osalistele jaotamiseks tehakse grupi tasandil. Tsentraliseeritud likviidsusjuhtimine võimaldab hajutada rahastamisriske, kuna vahendeid saab vastavalt vajadusele grupi erinevate osade vahel ringi paigutada. Ühtlasi on kaasatud vahendite hind kõigi gruppi kuuluvate üksuste jaoks enam-vähem ühesugune ning sõltub kogu grupile antud riskihinangust.

Pangasektori piisavat kodumaist likviidsuspuhtrit aitab tagada kohustusliku reservi kõrge määr, mis on 15% panga kõigist kohustustest. Kuivõrd peaaegu 50% Eesti pankade kohustustest moodustavad võlavahendid välispankadelt, valdavalt emapankadelt, ulatub kohustuslik reserv seega ligikaudu 30%ni klientide hoiustest. Kui tsentraliseeritud likviidsusjuhtimine lubab hinnata grupisiseste võlakohustuste refinantseerimise võimalusi suhteliselt heaks, siis samal ajal kõrge kohustuslik reserv pakub ka kodumaiste hoiuste katteks küllalt kindla likviidsusvaru.

Peale tugeva likviidsusraamistiku on Eesti pankade rahastamisvajadusi aidanud alates 2008. aasta juulist katta ka kodumaiste hoiuste kasv ning laenude tagasimaksetest tulenevad rahavood. Ühest küljest on praegune majanduse kohandumine suurendanud säästmist ning teisest küljest vähendanud laenuõudlust. Seega ei ole suurema hoiustebaasiga pankadel viimastel kuudel olnud vaja laenutegevuseks emapankadelt täiendavalt välisvahendeid kaasata.

Laenukvaliteet ja kasumlikkus

Eesti pankade laenukvaliteet on vaatamata makromajanduse kiirele kohandumisele jätkuvalt võrdlemisi hea, isegi kui viivises olevate laenude osakaal peaks praegusega võrreldes mõnevõrra suurenema. 2006. aasta lõpus moodustasid üle 60 päeva viivises olnud laenud 0,3% kogu laenuportfelli; 2008. aasta septembris oli see näitaja 2,2%. Majandusprognoosi põhjal võib viivislaenude osatähtsus veelgi suurenedada. Eesti Panga esialgsel hinnangul ulatub üle 60 päeva viivises olevate laenude osakaal järgmisel aastal 3–4%ni, mis jääb alla 1998. aasta Vene kriisi aegsele tasemele.

Pankade hinnang võimalike laenukahjumite suhtes kajastub tehtud provisjonides, mille jääk moodustas septembri lõpus 0,4% laenuportfelli. Probleemsete laenude hulk eeldatavasti kasvab – pangad on juba avalikkust teavitanud võimalikest suurematest laenukahjumitest tulevastel perioodidel. Tõenäoliselt on kahjumid siiski piisavalt väikesed ja pangad suudavad need katta oma kasumite arvelt.

2008. aasta kolmandas kvartalis oli Eesti pankade keskmine omakapitali tootlus 17,2% ning puhaskasum 1,2 miljardit krooni. Puhaskasumit teeniti vaid 6% võrra vähem kui aasta tagasi. Järelikult

¹ Kuna elamistingimused riigiti erinevad, on eluasemeturu kasvupotentsiaal endiselt tugev. Seega hakkab finants- ja makromajanduskeskkonna tingimuste paranedes tõenäoliselt ka laenukoormus taas kasvama.

on pankade kasumlikkus püsinud hea ka üleilmse finantskriisi ja Eesti majanduskasvu kohandumise tingimustes. Laenukahjumite mõju pankade kasumlikkusele on seni olnud suhteliselt tagasihoidlik² ning eeldusel, et kasumiteenimise võime suudetakse praegusel tasemel säilitada, võib võimalike laenukahjumite katmiseks vajalikku puhvrit hinnata küllaltki tugevaks.

Pankade kapitaliseerituse tase on püsinud hea – 2008. aasta septembris oli pangasektori kapitali adekvaatsuse määr 18% ehk märksa kõrgem kui kohustuslik 10% määr. Kõik suuremad pangad on säilitanud eelnevate perioodide jaotamata kasumid omavahendite hulgas, mis on omakorda aidanud säilitada pankade kõrget kapitaliseeritust.

Poliitilised meetmed

Rootsi valitsuse ja keskpanga hiljuti võetud meetmed Rootsi pangagruppide finantseerimisolukorra parandamiseks avaldavad positiivset mõju ka nende Balti riikides tegutsevate tütarettevõtete likviidsusele. Ühtlasi on need abinõud aidanud tõsta Eesti finantssüsteemi usaldusväärsust, nagu on märkinud ka välisvaatlejad.

Arvestades, et kriiside ohjamine ja reguleerimine on omandamas üha suuremat rahvusvahelist mõõdet, on Eestil olemas kõik eeldused finantsstabiilsuse säilitamiseks koostöös riikidega, kus tegutsevad meie pankade emapangad. Suhteliselt tugev eelarvepositsioon, valitsussektori välisvarade kõrge osakaal (ligi 9% SKPst) ja peaaegu olematu võlg ning pangasüsteemi piisavad puhvrid jätavad ametkondadele vajaduse korral piisavalt manööverdamisruumi. Praegust finantskriisi silmas pidades on Eesti suurendanud hoiuste tagamise piirmäära 50 000 euronit ning loobunud 10%sest omavastutusest hoiuste hüvitamisel. Lisaks on valitsus tõhustamas kriisijuhtimisraamistiku tehnilisi aspekte, muutes muu hulgas lihtsamaks vajaduse korral garantiide andmise ja kiirete kapitalisüstide tegemise.

² Pangati erinev proviseerimine väljendub samas küllaltki erinevates kasumlikkuse näitajates.